

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗВОРОТНИХ МАТЕРІАЛЬНИХ ПОТОКІВ В МІЖНАРОДНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

© К.О. Дзюбіна, І.А. Майбуров, 2014

Співпраця промислових підприємств в різних країнах Світу відбувається за рахунок обміну матеріальними, фінансовими, інформаційними та іншими потоками. Однак, можливість ефективного управління міжнародною діяльністю та забезпечення «зеленого іміджу» підприємств, що виходять на міжнародні ринки, все частіше пов'язана з необхідністю вчасно реагувати на виникнення в їх діяльності зворотних матеріальних потоків

Зворотний матеріальний потік (ЗМП) – це сукупність товарно-матеріальних цінностей, віднесена до визначеного часового інтервалу та направлена в напрямку від джерела її споживання до джерела утворення з метою відновлення корисності або вилучення з обігу. Об'єктами ЗМП можуть бути сировина, готова продукція, товари, засоби упаковки багаторазового використання або відходи. Відновлення корисності об'єктів ЗМП може відбуватись за рахунок їх трансформації, а саме: перепродажу, ремонту, рециклінгу або утилізації [1].

Враховуючі специфічні характеристики об'єктів ЗМП, в міжнародній діяльності промислових підприємств можна виділити такі типи операцій, пов'язані з рухом та необхідністю його відповідного обліку та управління об'єктами ЗМП:

- відкриття продукції виробником з країни – імпортера у випадку постачання неякісної продукції;
- повернення продукції споживачем в країну розташування експортера;
- повернення оборотної тари в країну експортера в разі імпорту продукції;
- експорт / імпорт відходів.

Відкриття продукції виробником (експортером) в масштабах світового ринку найчастіше відбувається через виявлення неякісних характеристик власної продукції, та таких, що загрожують життю споживача [2, 3]. В більшості випадків дану процедуру можуть дозволити собі транснаціональні корпорації (ТНК), оскільки вона потребує значних фінансових вкладень [4, 5]. Натомість завдяки вчасному відкриттю неякісної продукції ТНК зберігають вартість таких нематеріальних активів як імідж, бренд, торгова марка, фірмове найменування тощо.

Зовнішньоекономічним контрактом може бути передбачена необхідність повернення тари експортеру, що у свою чергу викликає необхідність її окремого декларування митним органам у режимі тимчасового ввезення - вивезення.

Окрему загрозу світового масштабу представляють собою порушення в сфері обігу відходів. Слабка організаційна та правова база, корупція, недостатній контроль з боку держав та наддержавних інституцій є суттєвою перешкодою на шляху дієвості міжнародних екологічних стандартів. Зокрема Україною підписана угода про звільнення від оподаткування в разі здійснення експорту / імпорту оборотної тари. Так, згідно Торгівельної Угоди [6, ст. 6] спеціалізовані контейнери та пакети типу, що використовуються як оборотна тара в міжнародній торгівлі звільнюються від митних зборів, податків та інших сплат при їх імпорті та експорті.

Основним документом, що регламентує поводження з відходами в сфері міжнародного права є Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням [7]. Транскордонне перевезення означає будь-яке переміщення небезпечних або інших відходів з району, що знаходиться під національною юрисдикцією однієї держави, в район або через район, який знаходиться під національною юрисдикцією іншої держави, в район або через район який знаходиться під національною юрисдикцією будь-якої держави, за умови, що таке перевезення зачіпає принаймні дві держави.

Для виконання вимог цієї Конвенції КМУ прийнято Постанову «Про затвердження Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією / видаленням із Жовтого та Зеленого переліку відходів» [8]. Постанова регламентує порядок здійснення державного контролю за

транскордонним перевезенням відходів під час експорту, імпорту та транзиту територією України. Жовтий перелік містить небезпечні відходи. Відходи, що включені до Зеленого переліку відходів і є об'єктом транскордонного перевезення в таких кількостях, що можуть виявляти небезпечні властивості, наведені у переліку небезпечних властивостей (затверджується Мінприроди), а також якщо транскордонні перевезення таких відходів підпадають під державне регулювання у заінтересованих державах.

Відповідно до Базельської конвенції, експорт небезпечних відходів не дозволяється [7]:

- у будь-який пункт на південь від 60 град. південної широти;
- до будь-якої держави, яка заборонила імпорт таких відходів і повідомила про це Україну;
- до будь-якої держави, яка не є Стороною Базельської конвенції, якщо з нею не укладено відповідну міжнародну угоду щодо транскордонних перевезень небезпечних відходів;
- до будь-якої держави, якщо є підстави вважати, що утилізація/видалення таких відходів не буде здійснюватися екологічно обґрунтованим способом;
- до будь-якої держави, як не дала письмової згоди на імпорт таких відходів.

Небезпечні відходи можуть імпортуватися в Україну тільки за умови наявності письмової згоди Мінприроди. Забороняється ввезення в Україну небезпечних відходів з метою їх зберігання чи захоронення.

У разі здійснення експорту відходів підприємство сплачує ПДВ за нульовою ставкою та має можливість отримати відшкодування ПДВ. Витрати експортера в даному випадку будуть складатись з витрат на транспортування, оплату митних зборів за оформлення відходів та транспортних засобів, проведення радіологічного та екологічного контролю. Для здійснення експорту окремих видів відходів підприємствам потрібна ліцензія. Так, згідно з Постановою КМУ № 183 від 28.20.2001 [9] для експорту макулатури, склобою, відходів полімерів, гумових (у тому числі зношених) шин, матеріалів текстильних вторинних, використаної металевої тари (ящики, фляги, каністри, банки, зокрема алюмінієві банки з-під напоїв, балончики) підприємство повинно отримати відповідну ліцензію.

Міжнародна діяльність вітчизняних промислових підприємств в сфері обігу ЗМП носить фрагментарний несистематизований характер та ускладнена неоднозначним тлумаченням норм вітчизняного законодавства. Суттєвого доопрацювання потребують норми, що регламентують питання поводження з відходами та оборотною тарою в разі здійснення підприємством міжнародної діяльності. Це в свою чергу дасть можливість підприємствам скоротити витрати, посилити рівень соціальної відповідальності та іміджу як на внутрішньому так і на міжнародному рівнях. Наслідком цілеспрямованих дій в сфері управління ЗМП на міжнародному рівня також є зменшення негативного тиску на навколишнє середовище, шляхом скорочення нелегального обігу небезпечних відходів та ефективного поводження з ними.

1. Дзюбіна К.О. Місце зворотного матеріального потоку у виробничо-господарській діяльності підприємства / К.О. Дзюбіна // Вісник Дніпропетровського університету (ім. О.Гончара). Серія: Економіка. Випуск 5(4) – Дніпропетровськ, 2011. – С. 163-171 2. Volkswagen отзывает автомобили - [Електронне джерело]. – Режим доступу: auto.ria.ua/news/events/185193 від 16.12.2010р. 3. Компания Bentley отзывает автомобили из-за ржавых эмблем // Стаття від 21.09.2010р. - [Електронне джерело]. – Режим доступу: podrobnosti.ua/auto/2010/09/21/716969.html 4. Nissan отзывает более 2 млн автомобилей // Стаття від 28.10.2010р. - [Електронне джерело]. – Режим доступу: dengi.ua/news/71040_Nissan_otzyvaet_bole_2 mln_avtomobilej_.html 5. Coca Cola отзывает в Израиле напитки, содержащие бензол и серу // Газета Коммерсантъ №209 від 01.12.2009 - [Електронне джерело]. – Режим доступу: kommersant.ua/index-news.html?ext=news&id=148594 6. Торговельна Угода між Урядом України і Урядом Республіки Корея (Міжнародний документ від 30.11.1995 р., ратифіковано від 11.04.1997 р.0. -- [Електронне джерело]. – Режим доступу: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/410_723 7. Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням (Конвенція ООН, Міжнародний документ від 22.03.1989р., приєднання України від 01.07.1999 р.) - [Електронне джерело]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua 8. Постанову КМУ «Про затвердження Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією / видаленням і Жовтого та Зеленого переліку відходів» від 13.07.2000 № 1120. (редакцій від 27.08.2013 р.) - [Електронне джерело]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua 9. Постанова КМУ від 28.02.2001 № 183 «Про затвердження переліку окремих видів відходів як вторинної сировини, збирання та заготівля яких підлягають ліцензуванню» (редакція від 10.01.2011 р.). - [Електронне джерело]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua